

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ЖОВТАНЕЦЬКА ЯРИНА ВСЕВОЛОДІВНА

УДК 65.01:336.71

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього" НАН України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Козоріз Марія Андріївна,
ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього" НАН України,
провідний науковий співробітник відділу
регіональної фінансової політики.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Пшик Богдан Іванович,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ "Університет банківської справи",
завідувач кафедри фінансів, банківської
справи та страхування;

кандидат економічних наук, доцент
Адамик Богдан Петрович,
Тернопільський національний економічний
університет,
декан факультету банківського бізнесу.

Захист відбудеться "29" травня 2018 року о 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий 26 квітня 2018 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. Б. Демчишак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процеси євроінтеграції та фінансової конвергенції в сучасних умовах розвитку фінансових ринків посилюють ймовірність виникнення кризових явищ і загроз у вітчизняній фінансово-кредитній системі загалом й окремих банківських установах зокрема. Неокризовий період функціонування банків України супроводжується впливом деструктивних чинників та загроз мега-, макро-, мікро- та мезорівнів, результатом якого є суттєве скорочення кількості установ, збитковість їх діяльності, зростання обсягів проблемних до повернення кредитів, зниження рівня капіталізації та депозитного потенціалу, зміни у корпоративному управлінні, реорганізація, реструктуризація та ліквідація неплатоспроможних банківських установ.

Банківська криза, яка охопила 2008-2009 рр. і продовжується з 2014 року спричинена загостренням низки проблем, ключовими з яких є по-перше, наявні інституційні та структурні диспропорції в економіці України, по-друге, нестабільність грошово-кредитного ринку в умовах девальвації гривні і переходу з 2016р. на монетарний режим, який ґрунтується на інфляційному таргетуванні з недотриманням задекларованих цільових орієнтирів інфляції, по-третє, латентні проблеми банківського сектора, які пов'язані не лише із фінансовими втратами внаслідок анексії Криму та військових дій на Сході України, але й із негативною динамікою росту простроченої заборгованості, доларизацією кредитів, необхідністю формування резервів під проблемні активи, зростанням ризиків операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банків. Загострення зазначених проблем призвело до розбалансованості структури активів і пасивів більшості банківських установ України, від'ємного фінансового результату й актуалізувало потребу розробки теоретичних та методичних основ антикризового управління фінансовою діяльністю банків, яке виокремилось у самостійний напрям менеджменту й наукових та прикладних досліджень.

Дослідженню основних проблем в банківському секторі та формуванню системи заходів антикризового управління фінансовою діяльністю присвячені праці таких вітчизняних науковців як: Б. Адамик, О. Барановський, Т. Васильєва, О. Зверяков, О. Другов, Ж. Довгань, О. Дзюблюк, В. Коваленко, М. Крупка, М. Козоріз, І. Кондрат, О. Коренєва, А. Кузнєцова, С. Лобозинська, Л. Лігоненко, С. Манжос, В. Міщенко, О. Підхомний, Л. Примостка, Б. Пшик, О. Рац, Ю. Ребрик, І. Сторонянська, Т. Смовженко, М. Суганяка, П. Чуб, О. Шевцова та ін. До зарубіжних вчених, які здійснили вагомий внесок у дослідження даної проблематики, слід віднести: А. Асаула, А. Бабанського, Д. Ван Хорна, П. Гохана, Д. Депамфіліса, А. Зелек, Р. Коха, І. Ларіонову, О. Лаврушина, О. Марієва, С. Майєрса, П. Роуза, Дж. Сінкі, А. Трофімова А. Серікбаєву, Сагайявала Ван ден Берга, Хісаюкі Мітсуо та ін.

Проте залишаються недостатньо розробленими питання, пов'язані із обґрунтуванням типів та глибини банківських криз, видів, моделей й механізму антикризового управління, методичного інструментарію діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банків, використанням превентивних і реактивних заходів та концептуальних засад стратегічного антикризового управління

фінансовою діяльністю в банківському секторі. Це зумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначення її мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження та його структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконання дисертаційної роботи здійснювалось в межах науково-дослідних робіт ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього" НАН України за темами: "Методологічні основи та напрями реформування адміністративно-територіального устрою України" (номер державної реєстрації 0114U004401) – особисто автором розроблено методичні підходи до діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банків на макро- й мікрорівнях й здійснено обґрунтування управлінських рішень щодо реалізації антикризових заходів; "Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад Карпатського регіону в умовах реформування місцевого самоврядування" (номер державної реєстрації 0115U000018), в рамках якої здійснено дослідження банківської системи України з позицій діагностики кризових явищ та розробки рекомендацій щодо впровадження механізму антикризового управління; "Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад Карпатського регіону" (номер державної реєстрації 0117U003493), де дисертантом обґрунтовано роль банківської системи у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад та здійснено прогнозування основних фінансових показників функціонування банків з використанням економіко-математичних моделей.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних та методичних засад антикризового управління фінансовою діяльністю банків України і розроблення практичних рекомендацій щодо його вдосконалення.

Поставлена мета дослідження зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- розвинути теоретичні основи антикризового управління фінансовою діяльністю банків, визначити його суть, принципи, цілі, завдання та характерні ознаки;
- систематизувати види, етапи та моделі банківських криз й антикризового управління фінансовою діяльністю банків;
- визначити складові механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків;
- обґрунтувати методичні підходи до прийняття управлінських рішень при реалізації антикризових заходів;
- проаналізувати показники фінансової діяльності банків України в контексті виявлення кризових явищ;
- розробити комплексний підхід до діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банків;
- здійснити вибір інструментарію антикризового управління фінансовою діяльністю банків на основі використання економіко-математичного моделювання;

- запропонувати систему превентивних та реактивних заходів в системі антикризового управління фінансовою діяльністю банків;
- обґрунтувати концептуальну схему формування фінансової стратегії антикризового управління в банківському секторі.

Об'єктом дослідження є процеси антикризового управління фінансовою діяльністю банків.

Предметом дослідження є теоретичні і прикладні аспекти формування й реалізації концептуальних засад та механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертації послужили фундаментальні положення економічної науки щодо дослідження суті, ознак, принципів та особливостей антикризового управління фінансовою діяльністю банків, формування ефективних моделей й механізму його здійснення, а також загальнонаукові та спеціальні методи економічних досліджень.

У роботі для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження як: аналіз, синтез, абстрактно-логічний (для вдосконалення понятійно-категоріального апарату); історичний (при дослідженні еволюції банківських криз), порівняльний і статистичний, узагальнення та групування (при здійсненні аналізу і оцінки фінансової діяльності банків в контексті виявлення кризових явищ та формуванні комплексного підходу до їх діагностики); системно-структурний та функціональний (при розробці концептуальної схеми формування фінансової стратегії антикризового управління в банківському секторі); економіко-математичного моделювання (при вдосконаленні інструментарію антикризового управління).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, річна звітність банків, періодичні видання, наукові розробки провідних вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали наукових конференцій та семінарів, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання – розроблення теоретичних і методичних засад антикризового управління фінансовою діяльністю банків, що дало змогу одержати результати, які становлять наукову новизну та відображають особистий внесок автора:

вперше:

— розроблено методичний інструментарій щодо виявлення латентних, реальних та потенційних кризових явищ і загроз у фінансовій діяльності банків на основі індикаторного підходу, що дасть можливість запобігати неплатоспроможності банків й практично ідентифікувати та оцінювати тип і глибину банківської кризи залежно від форм її прояву;

удосконалено:

— понятійно-термінологічний апарат дослідження в частині уточнення сутності понять "антикризове управління банками" та "антикризове управління фінансовою діяльністю банків". Запропоновано розглядати антикризове

управління банками як систему заходів, при якій суб'єкт антикризового управління за допомогою форм, методів, важелів та інструментів здійснює виявлення, попередження, нейтралізацію або мінімізацію кризових явищ, забезпечуючи ефективне функціонування банківських установ на основі ризик-орієнтованого підходу з урахуванням впливу мега-, макро-, мезо- й мікроекономічних факторів. Антикризове управління фінансовою діяльністю банків тлумачиться як система заходів при якій суб'єкт антикризового управління за допомогою ефективних механізмів й специфічних фінансових прийомів здійснює виявлення, попередження, нейтралізацію або мінімізацію кризових явищ у фінансовій діяльності банків. На відміну від існуючих, авторські визначення базуються на системному підході з виокремленням специфічних форм, методів, важелів та інструментів антикризового управління й врахуванням суб'єктно-об'єктного підходу та цілей, ознак, принципів і завдань даного виду управління;

— модель обґрунтування доцільності реалізації заходів антикризового управління фінансовою діяльністю банків в частині відображення в ній послідовності дій й рішень для виявлення, оцінювання та розробки заходів виходу із кризового стану і яка, на відміну від існуючих, дозволяє комплексно характеризувати фінансову діяльність з позицій діагностики кризових явищ, обґрунтовувати тип і глибину кризи на основі індикаторного підходу, обирати відповідні методи й інструменти антикризового управління, визначати ефективність антикризових заходів, здійснювати їх моніторинг і контроль та приймати належні управлінські рішення;

— концептуальну схему формування фінансової стратегії антикризового управління в банках України, яка, на відміну від існуючих, спрямована на визначення антикризових стратегічних орієнтирів й пріоритетної мети та завдань щодо попередження й нейтралізації кризи у взаємозв'язку ресурсів, можливостей, конкурентних переваг з базуванням на моніторингу середовища ведення банківського бізнесу, його динамічності та непередбачуваності з конкретизацією послідовності етапів щодо здійснення заходів антикризового управління, що дозволило виокремити та систематизувати фінансові стратегії антикризового управління в банках з врахуванням низки нових критеріальних ознак, таких як: 1) методи ідентифікації та способи реагування на кризові явища та загрози; 2) життєвий цикл розвитку та глибина кризи; 3) джерела фінансування антикризових заходів;

— механізм антикризового управління фінансовою діяльністю банків, який визначено як сукупність форм, методів, важелів та інструментів реалізації заходів антикризового управління на макро- й мікрорівнях в рамках суб'єктно-об'єктних відносин, за допомогою яких досягається позитивний ефект та виявлення, попередження, нейтралізація або мінімізація впливу існуючих кризових явищ і загроз у фінансовій діяльності банків. На відміну від існуючих, запропонований підхід дає змогу обґрунтувати інструментарій управлінських рішень в залежності від рівневої належності та ієрархічності.

одержали подальший розвиток:

— класифікація моделей діагностики банківських криз з виокремленням моделей раннього попередження кризових явищ (EWS), моделей банківських криз, які пов'язані із прогнозуванням неплатоспроможності, порушенням банківської ліквідності, економічним спадом та фінансовою лібералізацією. На відміну від існуючих, такий підхід до класифікації дозволив згрупувати їх за характерними ознаками, такими як: рівень прогнозування, функціональне призначення, об'єктно-суб'єктний склад, кількість показників й індикаторів, можливість застосування;

— підходи до прогнозування основних показників фінансової діяльності банків на основі використання лінійної, поліноміальної та експоненціальної моделей, що дозволило окреслити тенденції розвитку банків України на найближчу перспективу і виявити потенційні кризові аспекти у їх діяльності;

— теоретико-методичні положення формування антикризового управління фінансовою діяльністю банків, які базуються на системному підході з врахуванням послідовності етапів та заходів із забезпечення даного процесу, що охоплює: ознаки і симптоми, які визначають рівень проблемності й кризовий стан, аналіз і оцінку фінансової діяльності в контексті діагностики кризових явищ, результат обґрунтування управлінських рішень щодо доцільності функціонування, впровадження і реалізацію програми антикризового управління, контроль і коригування заходів антикризового управління фінансовою діяльністю банківських установ;

— пропозиції щодо обґрунтування потреби використання системи превентивних та реактивних заходів антикризового управління на основі поєднання тріади таких її елементів як: інструменти, методи та цільові орієнтири, що дозволить диференціювати управлінські рішення на стадіях попередження, нестійкого розвитку та ймовірності банкрутства банків.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні рекомендацій, які дають змогу сформулювати концептуальні основи, ефективний механізм та методичний інструментарій виявлення, попередження, нейтралізації або мінімізації кризових явищ у фінансовій діяльності банків.

Рекомендації щодо діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банків, розробки та обґрунтування управлінських рішень в процесі реалізації антикризових заходів, формування стратегії розвитку банківської установи використані у діяльності VS банку (довідка № 02-2/9318 від 20.06.2017р.). Пропозиції щодо визначення прогнозних фінансово-економічних показників діяльності на основі економіко-математичних залежностей та обґрунтування системи превентивних та реактивних заходів антикризового управління фінансовою діяльністю використані в роботі ПАТ "Ощадбанк" (довідка № 6617 від 12.09.2017р.).

Науково-методичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Львівського торговельно-економічного університету при викладанні дисциплін "Фінансовий менеджмент у банку", "Банківські операції", "Кредитний менеджмент", "Антикризове управління банком" (довідка № 529/22 від 06.06.2017 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійного виконання автором наукових досліджень. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, у дисертації використано лише ідеї та результати, які становлять особистий внесок здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми економіки: нові ринки та нові напрямки розвитку" (м. Дніпропетровськ, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Соціально-економічні та правові основи сучасної держави в контексті глобалізації" (м. Київ, 2015 р.); I Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Вінниця, 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції "Функціонування економічних систем в умовах постіндустріального розвитку" (м. Харків, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції "Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки" (м. Одеса, 2016 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції "Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення" (м. Львів, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції молодих учених "Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти" (м. Львів, 2016 р.); IV міжнародній науково-практичній конференції "Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри" (м. Черкаси, 2017 р.).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 18 наукових праць загальним обсягом 6,92 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,82 друк. арк., у тому числі 10 одноосібних статей обсягом 5,69 друк. арк., з яких 1 публікація - у виданні іноземної держави, 9 — у наукових фахових виданнях України, з яких 8 включені до міжнародних наукометричних баз; 8 – матеріали участі у науково-практичних конференціях.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 217 найменувань на 25 сторінках; включає 23 таблиці, 36 рисунків, а також 7 додатків на 52 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 294 сторінки, з них основний текст – 206 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, сформульовано наукову новизну та практичну цінність одержаних результатів.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження антикризового управління фінансовою діяльністю банків» розкрито суть, значимість та особливості антикризового управління фінансовою діяльністю банків з позицій причин виникнення і прояву банківських криз, характерних ознак, цілей, завдань, функцій та принципів. Обґрунтовано основні етапи, систематизовано

моделі діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банківських установ, удосконалено існуючі підходи до формування механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків.

Відзначено, що поняття кризи слід трактувати з позицій причинно-наслідкового характеру в контексті чіткого виокремлення причин, симптомів та факторів й розглядати як нестабільну ситуацію або процес, які характеризуються загрозами, небезпеками й вимагають надзвичайних заходів та реагування. В роботі поглиблено існуючі підходи до систематизації причин та факторів виникнення фінансових і банківських криз, запропоновано низку критеріальних ознак, таких як масштабність, характер (позитивний, негативний) та наслідки впливу на глобальному й національному рівнях, що дозволило виокремити зовнішні (мега-, макро-, мезо-) й внутрішні (мікроекономічні: фінансові, ринкові та організаційні) фактори.

Автором удосконалено понятійно-термінологічний апарат і сформульовано дефініції "антикризове управління банками" та "антикризове управління фінансовою діяльністю банків". Зокрема антикризове управління банками розглядається як система заходів, при якій суб'єкт антикризового управління за допомогою форм, методів, важелів та інструментів здійснює виявлення, попередження, нейтралізацію або мінімізацію кризових явищ, забезпечуючи ефективне функціонування банківських установ на основі ризик-орієнтованого підходу з урахуванням впливу мега-, макро-, мезо- й мікроекономічних факторів. Антикризове управління фінансовою діяльністю банку трактується як система заходів при якій суб'єкт антикризового управління за допомогою ефективних механізмів й специфічних фінансових прийомів здійснює виявлення, попередження, нейтралізацію або мінімізацію кризових явищ у фінансовій діяльності банків.

Розкрито основні цілі, завдання, характерні ознаки й функції антикризового управління фінансовою діяльністю банків. Зокрема основними цілями такого виду управління визначено ідентифікацію, попередження, раннє реагування, діагностику та нейтралізацію кризових явищ і загроз у фінансовій діяльності банків на основі ризик-орієнтованого підходу й оцінки їх санаційної спроможності. Обґрунтовано, що характерними ознаками антикризового управління фінансовою діяльністю банків є: використання поряд з традиційними специфічних методів, важелів та інструментів управління; часові обмеження; мінімізація фінансових витрат; загострення протиріч у корпоративному управлінні; зростання ризиків діяльності; інноваційність рішень; відновлення фінансової стабільності; розробка санаційних заходів й програм фінансового оздоровлення; визначення форм реорганізації; запобігання визнання банків нежиттєздатними та неплатоспроможними. До основних завдань такого специфічного виду управління віднесено: виявлення причин, симптомів та факторів кризових явищ, діагностику фінансової діяльності в контексті ідентифікації проблемних і кризових явищ, локалізацію та нейтралізацію кризових явищ, відновлення платоспроможності і фінансової стійкості, фінансову санацію, реорганізацію банків за рішенням власників чи ФГВФО, запобігання банкрутству та ліквідації тощо.

У роботі доведено, що процес антикризового управління фінансовою діяльністю банків повинен характеризуватись безперервністю, носити як елементи попереджувального, так і реактивного менеджменту, охоплювати такі основні етапи як: 1) формування цілей антикризового управління; 2) діагностика кризових явищ; 3) розробка антикризових заходів й прийняття відповідних рішень; 4) впровадження та реалізація програми антикризового управління; 5) контроль і коригування заходів антикризового управління. При цьому автором в процесі проведеного дослідження, враховуючи багатоаспектність причин, симптомів та факторів банківських криз здійснено подальший розвиток класифікації моделей діагностики банківських криз з виокремленням та характеристикою моделей раннього попередження кризових явищ (EWS), моделей банківських криз, які пов'язані із прогнозуванням неплатоспроможності, порушенням банківської ліквідності, економічним спадом та фінансовою лібералізацією.

Систематизація моделей банківських криз й рівнів антикризового управління здійснена на основі виокремлення низки таких критеріїв як: вплив обсягів зняття вкладів і ступінь "набігу на банки", рейтингова оцінка за системою дистанційного моніторингу і нагляду, ймовірність раннього передбачення збитків і банкрутства, рівень забезпечення фінансової стабільності й виявлення глибини кризи, ступінь ризиковості банківської діяльності та наявної системи оцінки ризиків, рівень і оцінка ефективності антикризового управління, темпи зниження параметрів фінансових коефіцієнтів та показників. Це дозволило обґрунтувати типізацію інструментів виявлення й прогнозування кризових явищ, їх вплив на фінансову стабільність банків в залежності від особливостей та функціонального призначення різних типів моделей.

Неокризовий період функціонування банків України вимагає розробки дієвого механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків, який представляє собою сукупність форм, методів, важелів та інструментів реалізації заходів антикризового управління на макро- й мікрорівнях в рамках суб'єктно-об'єктних відносин за допомогою яких досягається позитивний ефект та мінімізація впливу існуючих кризових явищ і загроз у фінансовій діяльності банків (рис. 1). Представлений авторський підхід до обґрунтування складових антикризового механізму управління фінансовою діяльністю банків враховує рівневу належність, носить прикладний характер, спрямований на виявлення, попередження, нейтралізацію або мінімізацію кризових явищ у їх фінансовій діяльності.

Другий розділ «**Діагностування кризових явищ у фінансовій діяльності банків України та оцінка ефективності антикризового управління**» присвячено розробці методичного інструментарію щодо виявлення кризових явищ і загроз у фінансовій діяльності банків, який базується на індикаторному підході. Представлено комплексний аналіз та оцінку фінансової діяльності банків в контексті виявлення кризових явищ і загроз та систематизовано банки України з віднесенням їх до потенційної, прихованої кризи чи гострого й критичного кризового станів.

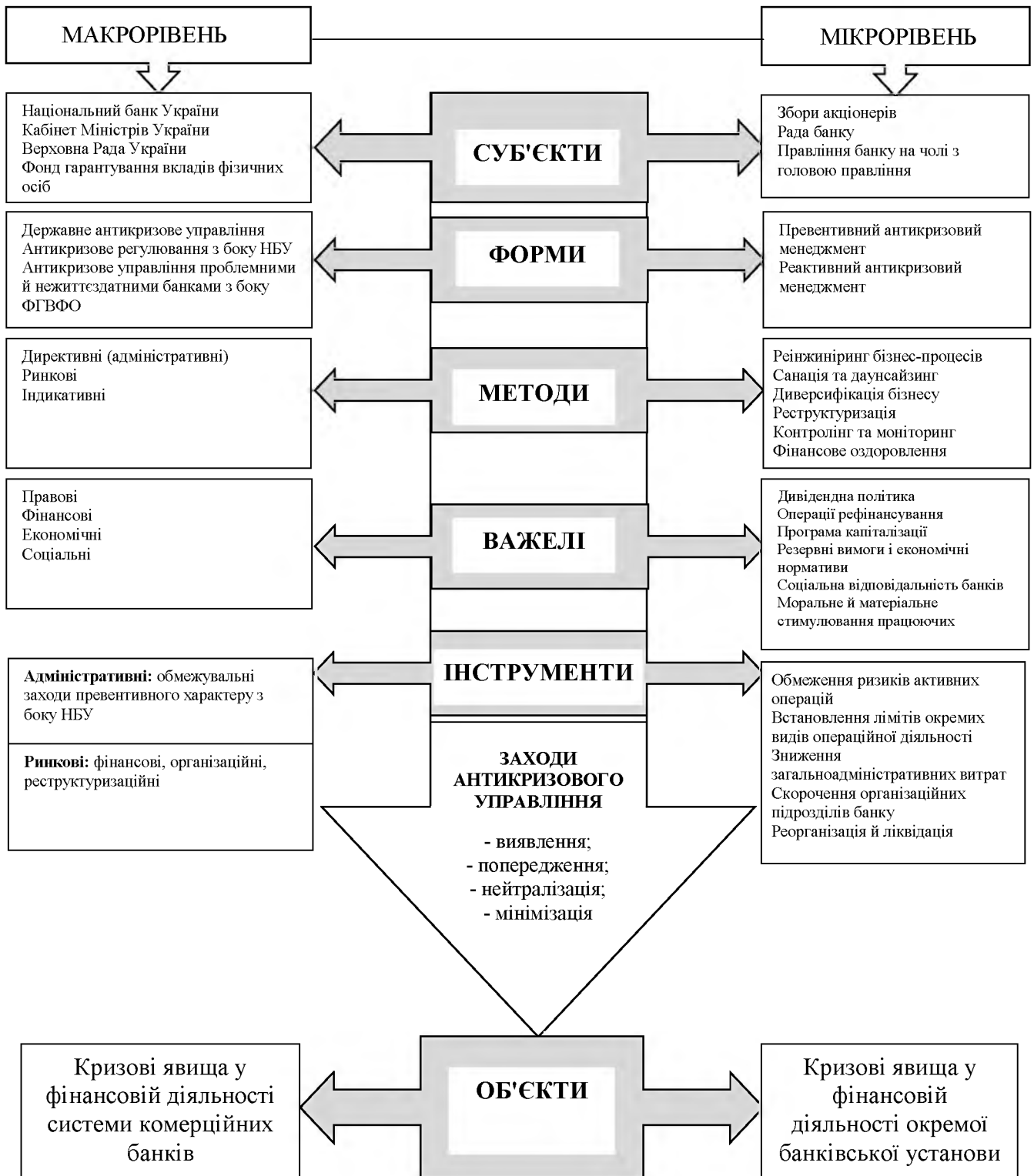

Рис. 1. Складові механізми антикризового управління фінансовою діяльністю банків

Джерело: розроблено автором

Дисертантом розвинуто й виокремлено основні засади формування системного підходу до розробки антикризового управління фінансовою діяльністю банків з врахуванням послідовності етапів та заходів (рис. 2), що дозволяє приймати ефективні управлінські рішення з питань розробки програм антикризового управління фінансовою діяльністю, діагностики загроз банкрутства чи ліквідації банків за критерієм мінімізації витрат.

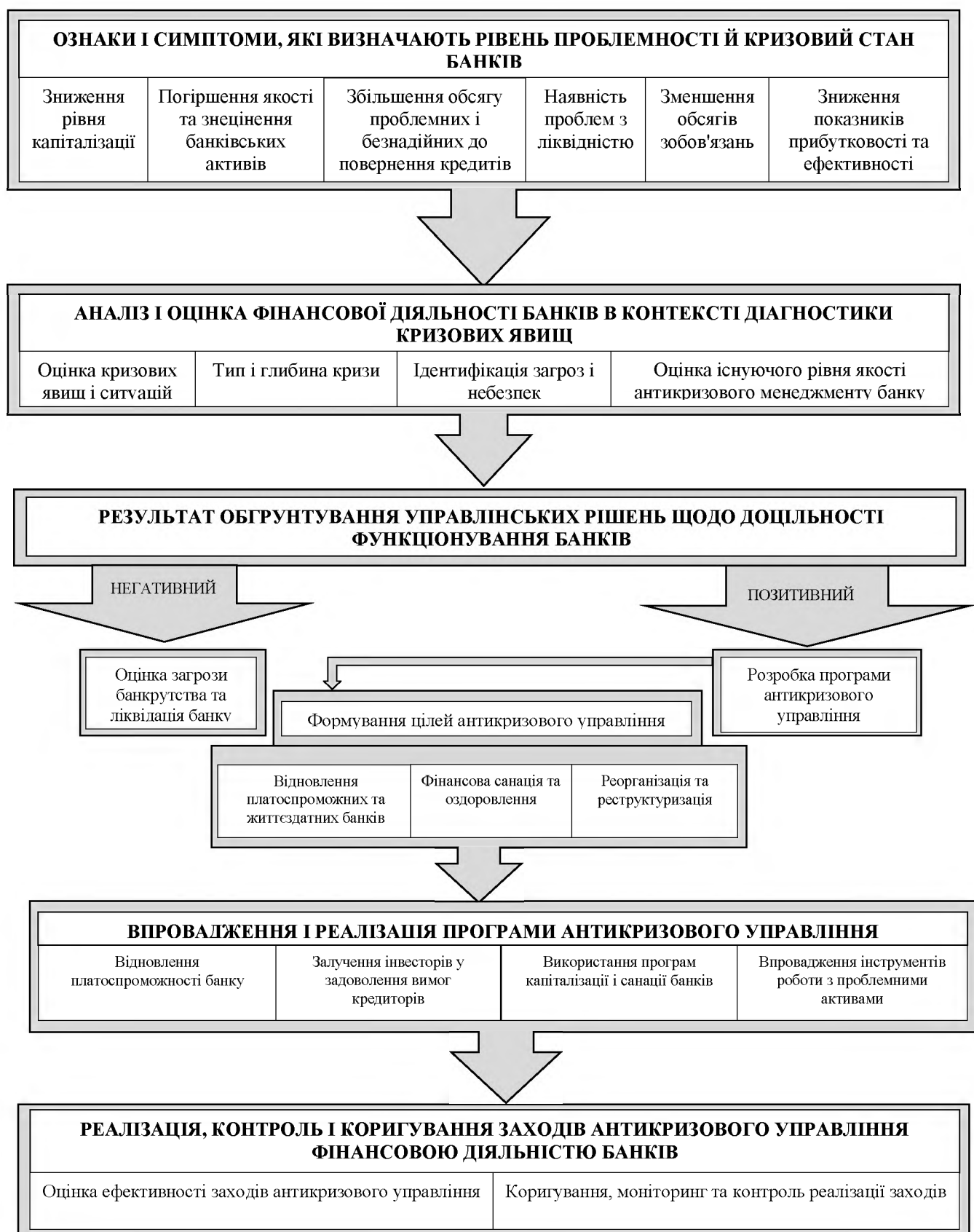

Рис. 2. Системний підхід до антикризового управління фінансовою діяльністю банків

Джерело: розроблено автором

Для діагностики кризових явищ у діяльності банків запропоновано аналітичний інструментарій оцінювання їх фінансової діяльності, який

представлено як методичний підхід, що базується на системі показників, таких як: 1) рівень капіталізації; 2) якість активів; 3) кредитно-інвестиційна діяльність; 4) ліквідність; 5) депозитна база; 6) прибутковість та ефективність банківської діяльності. На основі 44 показників-індикаторів розраховано інтегральний індикатор оцінки кризового стану банків (рис. 3).

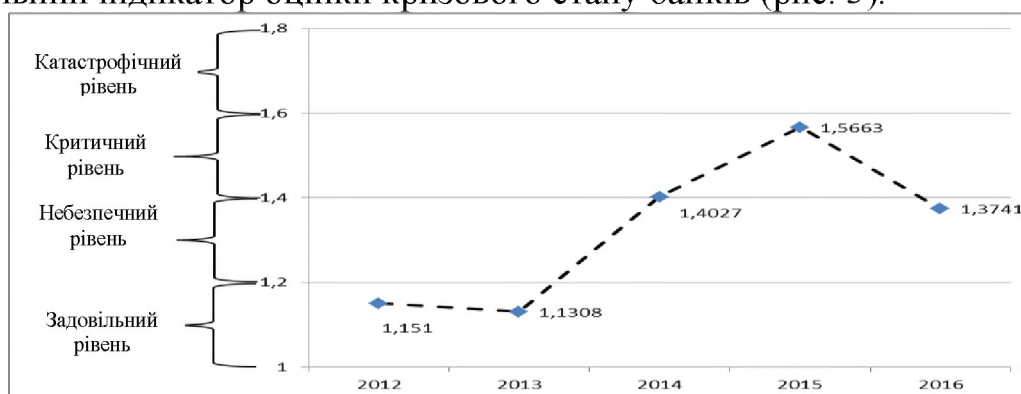

Рис. 3. Динаміка інтегрального індикатора оцінки кризового стану банків України у 2012-2016рр.

Джерело: розраховано автором

Розрахункові значення інтегрального індикатора кризового стану банків України у 2012-2015рр. вказують на його зростання з 1,1510 до 1,5663 і незначне зниження у 2016 році до 1,3741, що свідчить про наявність нестійких тенденцій в розвитку вітчизняної банківської системи, зростання рівня проблемності й кризових явищ. Виявлено, що найбільш негативний вплив на функціонування банків мали тенденції у змінах показників капіталізації, кредитно-інвестиційної та депозитної діяльності, прибутковості й ефективності, що підтверджує проблемність даних сфер ведення банківського бізнесу.

Аналіз і оцінка фінансової діяльності банків України за 2012-2016 рр. дозволили виявити низку проблемних аспектів, зокрема: рекордне зменшення кількості банківських установ, визнання значної їх частини неплатоспроможними; нарощення монопольних позицій держави в банківському секторі економіки в результаті націоналізації ПАТ "Приватбанк"; різке зниження рівня капіталізації; суттєве перевищення обсягу статутного капіталу над власним; відносне зростання частки іноземного капіталу на тлі скорочення загальної їх кількості; зменшення обсягу депозитних ресурсів; зниження частки фінансових показників діяльності банків у ВВП; суттєве зростання частки проблемної заборгованості банків та значне погіршення якості кредитного портфеля; критичний розмір збитків.

У роботі обґрунтований авторський підхід до комплексного оцінювання кризових явищ у банківській діяльності, який базується на показниках-індикаторах таких як: прибуток (збиток), співвідношення статутного й власного капіталів, обсяг проблемних кредитів до їх загальної величини, сформовані резерви до сукупного кредитного портфеля, що дозволило згрупувати банки України залежно від стадії розвитку й глибини кризи на установи, які перебувають у стані потенційної, латентної (прихованої) кризи, у гострому та критичному кризових станах (табл. 1).

Динаміка кількості банків України, згрупованих в залежності від стадії розвитку кризи за 2012-2016рр.

Стадії кризи	2012		2013		2014		2015		2016		Відхилення 2016 до 2012 (+,-)	
	кількість банків, од.	питома вага, %	кількість банків, од.	питома вага, %	кількість банків, од.	питома вага, %	кількість банків, од.	питома вага, %	кількість банків, од.	питома вага, %	в кількості, од.	в питомій вазі, %
Потенційна	51	29,14	81	45,00	40	25,32	36	33,03	27	29,03	-24	-0,11
Прихована	100	57,14	75	41,67	65	41,14	28	25,69	27	29,03	-73	-28,11
Гострий кризовий стан	22	12,57	20	11,11	35	22,15	34	31,19	27	29,03	5	16,46
Критичний кризовий стан	2	1,14	4	2,22	18	11,39	11	10,09	12	12,90	10	11,76
Всього	175	100,00	180	100,00	158	100,00	109	100,00	93	100,00	-82	-

Джерело: розраховано автором

Результати аналізу за 2012-2016рр. підтверджують значне скорочення банківських установ при зростанні питомої ваги і кількості банків у гострому і критичному кризовому станах.

У третьому розділі «**Напрями розвитку антикризового управління фінансовою діяльністю банків**» запропоновано науково-методичні підходи до вдосконалення антикризового інструментарію на основі використання лінійних, поліноміальних та експоненціальних моделей трендів для прогнозування основних показників фінансової діяльності банків. Акцентовано на доцільності розроблення превентивних та реактивних заходів антикризового управління фінансовою діяльністю з виокремленням методів, інструментів та цільових орієнтирів й визначенням основних концептуальних засад фінансової стратегії антикризового управління в банках України.

Основні етапи формування стратегії розвитку антикризового управління фінансовою діяльністю банків обґрунтовано на основі прогнозних оцінок їх можливої діяльності на 2017-2019 рр., здійснених на основі використання економіко-математичних моделей, що наведено в табл. 2.

Прогноз показників фінансової діяльності банків України на 2017-2019 рр. за різними типами моделей*

Показники*	Прогнозні розрахунки за лінійною моделлю тренду			Прогнозні розрахунки за поліноміальною моделлю тренду			Прогнозні розрахунки за експоненціальною моделлю тренду		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
y1	1445,961	1515,5	1585,039	1272,04	1246,67	1205,48	1537,075	1516,015	1613,462
y2	1085,912	1132,266	1178,624	1014,811	1022,389	1023,503	1137,314	1208,231	1283,571
y3	225,351	248,256	271,161	282,273	336,225	395,351	391,377	538,875	741,962
y4	1288,435	1353,6	1418,765	1193,393	1206,691	1211,344	1370,569	1477,569	1592,923
y5	861,498	921,666	981,834	874,976	942,497	1011,244	968,403	1092,091	1231,576
y6	487,119	516,298	545,477	429,568	427,353	419,906	533,083	587,578	647,643
y7	241,271	221,942	202,613	-145,632	-375,974	-641,484	159,779	143,077	128,121
y8	327,054	355,175	383,296	380,555	437,859	500,026	399,479	478,111	572,220
y9	222,57	235,168	247,766	202,018	203,410	202,934	244,640	268,351	294,361
y10	321,96	346,849	371,738	376,227	430,718	490,144	368,332	425,095	490,604
y11	-99,39	-111,681	-123,972	-174,212	-227,312	-287,213	-	-	-

*Примітка. У побудованих моделях використовуються такі позначення:

y₁- активи банків України, млрд. грн;

y₂- кредитний портфель банків України, млрд. грн;

y₃- прострочені кредити банків України, млрд. грн;

y₄- зобов'язання банків України, млрд. грн;

y₅- депозити юридичних і фізичних осіб, млрд. грн;

y₆- строкові депозити юридичних і фізичних осіб, млрд. грн;

y₇ - власний капітал банків України, млрд. грн;

y₈- статутний капітал банків України, млрд. грн.;

y₉- доходи банків України, млрд. грн;

y₁₀- витрати банків України, млрд. грн;

y₁₁ - прибуток (збиток) банків України, млрд. грн.

Джерело: розраховано автором

Представлені прогностні розрахунки за визначеними моделями підтвердили наявні кризові явища в банках України та існуючі проблеми, які лише у незначній мірі будуть знівельовані. За нашими розрахунками зберігатиметься негативна динаміка у співвідношенні статутного й власного капіталів та простежуватимуться кризові прояви у зростанні витрат на тлі зменшення доходів.

Систему превентивних та реактивних заходів антикризового управління запропоновано розглядати в рамках поєднання тріади таких основних її елементів як: інструменти, методи та цільові орієнтири. Визначено основні методи превентивного антикризового управління, до яких віднесено: антикризовий моніторинг, аналіз чутливості банків до кризи, формування антикризових стратегій, антикризове планування, стрес-тестування. Їх дія спрямована на досягнення визначених цільових орієнтирів, таких як: підтримка ліквідності і платоспроможності, попередження ризиків у діяльності банків, недопущення (мінімізація) втрат, підвищення безпеки банківського бізнесу, профілактика потенційних кризових ситуацій тощо і ґрунтується на використанні відповідного інструментарію, зокрема: моделювання розвитку подій, технологія сценарного розвитку, індикаторний підхід і системи раннього попередження, аналіз критичних зв'язків, SWOT-аналіз.

Реактивний антикризовий менеджмент, який запроваджується в умовах реалізованої кризи базується на застосуванні таких методів як: антикризовий моніторинг, санація, антикризова реорганізація, антикризова реструктуризація, ліквідація тощо. Його реалізація передбачає досягнення низки цілей, зокрема: вихід із кризи та її локалізація, відновлення ліквідності і платоспроможності, фінансової стабільності та докризових параметрів ведення банківського бізнесу, запобігання банкрутству та ін. Основними інструментами в рамках системи реактивних антикризових заходів визначено: умови санаційного кредитування, план реструктуризації, план реорганізації, планування й прогнозування, SWOT-аналіз. Реактивне антикризове управління здійснюється з використанням санаційних, реструктуризаційних, реорганізаційних й ліквідаційних методів в умовах як фінансових, так і часових обмежень.

У роботі запропонована модель обґрунтування доцільності реалізації заходів антикризового менеджменту, яка включає: ідентифікацію кризових явищ, загроз і небезпек у діяльності банків; ознаки і симптоми рівня проблемності й кризового стану; аналіз і оцінку фінансової діяльності в контексті діагностики кризових явищ; визначення типу і глибини кризи та розрахунок інтегрального індикатора оцінки кризового стану установ; реалізацію превентивних чи реактивних антикризових заходів, оцінку їх ефективності; моніторинг та контроль реалізації заходів.

Автором розроблено концептуальну схему формування фінансової стратегії антикризового управління в банках України, яка спрямована на визначення антикризових стратегічних орієнтирів й пріоритетної мети та завдань щодо попередження й нейтралізації кризи у взаємозв'язку ресурсів, можливостей, конкурентних переваг з базуванням на моніторингу середовища ведення банківського бізнесу, його динамічності та непередбачуваності (рис. 4).

Обґрунтовано, що в процесі формування фінансових стратегій антикризового управління банками необхідно враховувати такі критеріальні ознаки, як: 1) рівень ієрархічності управління, 2) методи ідентифікації та способи реагування на кризові

явища та загрози; 3) життєвий цикл розвитку банків та глибина кризи, 4) джерела фінансування антикризових заходів, 5) функціональна спрямованість, 6) природа прийняття й реалізації управлінських рішень, 7) характер впливу на джерела виникнення кризових явищ.

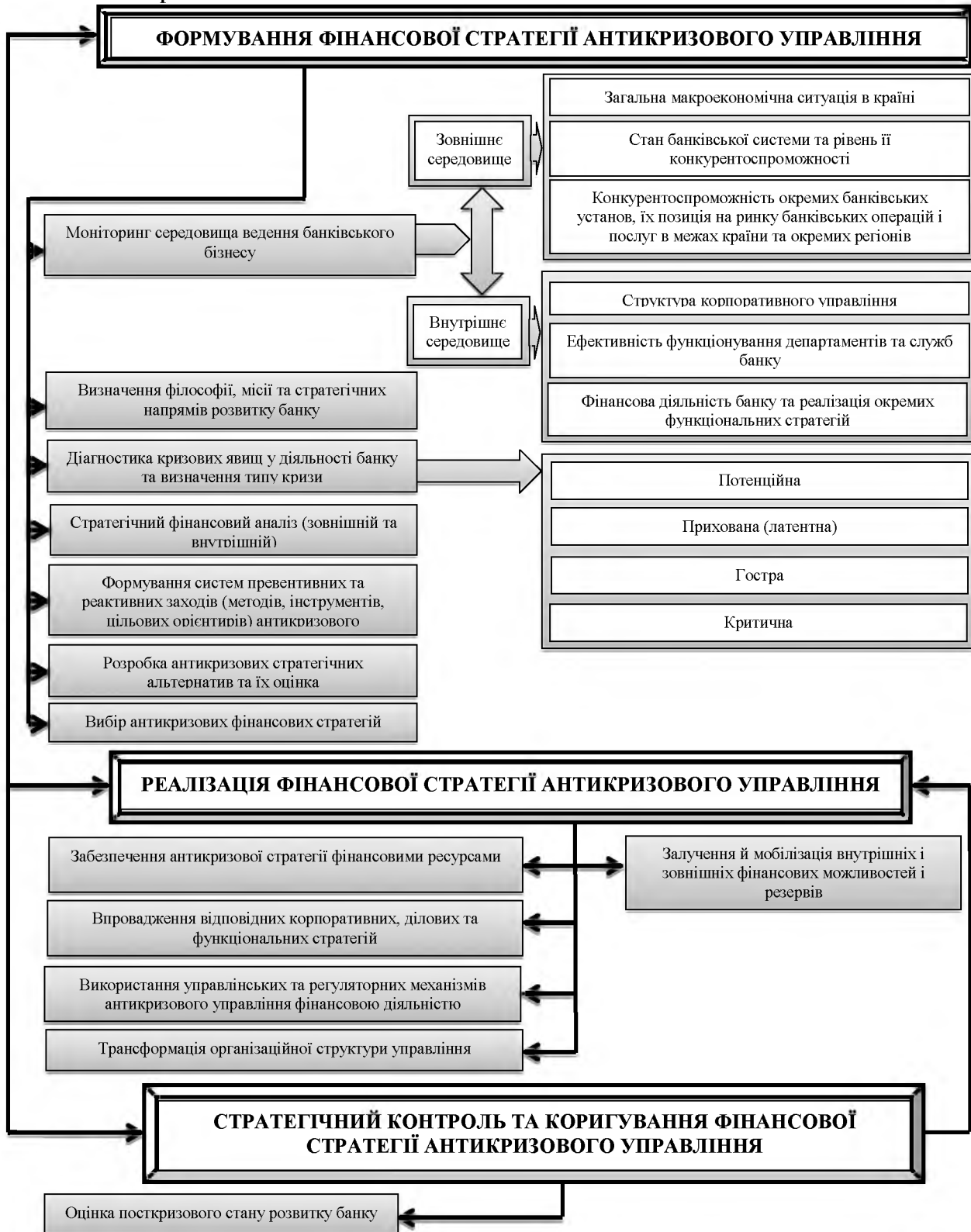

Рис. 4. Концептуальна схема формування фінансової стратегії антикризового управління в банках України

Джерело: авторська розробка

Запропоновано нові критеріальні ознаки і виокремлено стратегії, які систематизовано залежно від життєвого циклу розвитку банку та глибини кризи (стратегії зростання, стабілізації, виживання, реорганізації, ліквідації), методів ідентифікації та способів реагування на кризові явища та загрози (стратегії раннього виявлення та реагування на кризові явища, раптового реагування, компенсаційна стратегія), джерелами фінансування антикризових заходів (стратегії самофінансування, зовнішнього фінансування, комбінованого фінансування).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення важливої науково-прикладної проблеми щодо поглиблення теоретичних й методичних основ та розробки практичних рекомендацій для підвищення ефективності антикризового управління фінансовою діяльністю банків. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки та пропозиції:

1. Неокризовий період функціонування банків актуалізує необхідність дослідження банківських криз, причин, симптомів та факторів їх виникнення, характерних ознак прояву й впливу на глобальному, національному та локальному рівнях. На основі узагальнення існуючого наукового доробку розкрито суть дефініцій "антикризове управління банками", "антикризове управління фінансовою діяльністю банків".

2. Систематизовано моделі банківських криз й рівні антикризового управління, які згруповані за такими основними ознаками: вплив обсягів зняття вкладів і ступінь "набігу на банки", рейтингова оцінка за системою дистанційного моніторингу і нагляду, ймовірність раннього передбачення збитків та банкрутства, рівень забезпечення фінансової стабільності й виявлення глибини кризи, ступінь ризиковості банківської діяльності та наявної системи оцінки ризиків, рівень і оцінка ефективності антикризового управління, темпи зниження параметрів фінансових коефіцієнтів та показників.

3. Обґрунтовано суть і складові механізму, який визначено як сукупність форм, методів, важелів та інструментів реалізації заходів антикризового управління фінансовою діяльністю банків на макро- й мікрорівнях в рамках суб'єктно-об'єктних відносин за допомогою яких досягається позитивний ефект та мінімізація впливу існуючих кризових явищ і загроз.

4. Запропоновано основні засади формування системного підходу до антикризового управління фінансовою діяльністю банків з врахуванням послідовності етапів та заходів із його забезпечення. Основними етапами здійснення даного процесу визначено ідентифікацію ознак і симптомів, які визначають рівень проблемності й кризовий стан банків, аналіз і оцінку їх фінансової діяльності в контексті діагностики кризових явищ, результати обґрунтування управлінських рішень щодо доцільності функціонування, впровадження і реалізацію програми антикризового управління, контроль і коригування заходів антикризового управління фінансовою діяльністю банків.

5. Розроблено методичний інструментарій та проведено розрахунки основних аналітичних показників рівня фінансової стабільності банків в розрізі 6 груп, що дозволило на основі індикаторного підходу визначити рівень їх стану та ідентифікувати тип й глибину кризи. Проведені розрахунки індикатора засвідчили нарощення рівня кризового стану й проблемності в банках України, що зумовлено негативним впливом на

їх функціонування індикаторів капіталізації, кредитно-інвестиційної діяльності, депозитної бази, прибутковості та ефективності.

6. У роботі обґрунтований авторський підхід до комплексного оцінювання кризових явищ у банківській діяльності, який базується на показниках-індикаторах таких як: прибуток (збиток), співвідношення статутного й власного капіталів, обсяги проблемних кредитів до їх загальної величини, сформовані резерви до сукупного кредитного портфеля. На основі даного підходу банки України згруповано залежно від стадії розвитку кризових явищ на установи, які перебувають у стані потенційної, латентної (прихованої) кризи, у гострому та критичному кризовому станах.

7. Прогнозування показників фінансової діяльності банків України за різними типами моделей дозволило окреслити найбільш ймовірні тенденції щодо ліній трендів для прогнозування активів, кредитного портфеля, прострочених кредитів, зобов'язань, строкових та інших депозитів юридичних і фізичних осіб, власного та статутного капіталу, доходів, витрат й фінансових результатів банків України. Дієвих антикризових заходів вимагатиме управління рівнем капіталізації, доходами та витратами, простроченими кредитами банків.

8. Доведено необхідність розробки й впровадження превентивних та реактивних заходів антикризового управління в рамках поєднання тріади таких основних її елементів як: інструменти, методи та цільові орієнтири. Превентивна модель антикризового управління вважається доцільною з позицій економічності, оскільки витрати на запобігання кризи значно менші, ніж на її подолання. Реактивний антикризовий менеджмент здійснюється з використанням санаційних, реструктуризаційних, реорганізаційних й ліквідаційних методів, запроваджується в умовах реалізованої кризи. У роботі запропонована модель обґрунтування доцільності реалізації заходів антикризового менеджменту, яка слугує основою прийняття управлінських рішень, базується на оцінюванні фінансової діяльності банків з позицій діагностики їх кризового стану, потенційного чи реального рівня проблемності і дозволяє визначити тип та глибину кризи.

9. Розроблена концептуальна схема фінансової стратегії антикризового управління в банках України повинна охоплювати визначення пріоритетної мети, завдань щодо попередження й нейтралізації кризи, формування, реалізацію антикризової фінансової стратегії, стратегічний контроль та її коригування.

Отримані наукові результати, рекомендації та пропозиції сприятимуть підвищенню ефективності антикризового управління фінансовою діяльністю банків. Їх практична імплементація дасть змогу ідентифікувати кризові явища і загрози у фінансовій діяльності банків, розробляти і впроваджувати реактивні й превентивні методи антикризового управління, дієві концепції та стратегії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Жовтанецька Я. В. Антикризове управління депозитним та кредитним портфелями банків // Формування ринкових відносин в Україні. 2015. Вип. 7. С. 89–94. – 0,61 д.а.
2. Жовтанецька Я. В. Механізм антикризового управління діяльністю банків // Бізнес Інформ. 2015. № 6. С. 187–192. – 0,63 д.а.

3. Жовтанецька Я. В. Інструментарій комплексного оцінювання фінансової діяльності банків в контексті виявлення кризових явищ // Міжнародний науковий журнал. Економічні науки. 2016. № 10(20). Т. 2. С. 80–83. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15058930763215.pdf>. – 0,51 д.а.

4. Жовтанецька Я. В. Методичні засади формування системи антикризового управління фінансовою діяльністю банків // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. 2016. Вип. 51. С. 165–170. – 0,55 д.а.

5. Жовтанецька Я. В. Моделі антикризового управління фінансовою діяльністю банків та особливості їх використання // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Вип. 1(117). С. 64–69. – 0,52 д.а.

6. Жовтанецька Я. В. Систематизація факторів виникнення кризових явищ у банківській сфері // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2016. Вип. 1(1). С. 354–358. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuces_2016_1\(1\)_59](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuces_2016_1(1)_59). – 0,61 д.а.

7. Жовтанецька Я. В. Сучасні методологічні підходи до формування системи антикризового управління фінансовою діяльністю банків // Регіональна економіка. 2016. № 4 (82). С. 100–107. – 0,71 д.а.

8. Жовтанецька Я. В. Антикризове управління у системі забезпечення фінансової безпеки банків // Глобальні та національні проблеми економіки: електрон. наук. фахове вид. 2017. Вип. 15. URL: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/104.pdf>. – 0,5 д.а.

9. Жовтанецька Я. В. Комплексний підхід до діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банків України // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 3(125). С. 36–41. – 0,49 д.а.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав:

10. Жовтанецька Я. В. Превентивні та реактивні заходи в системі антикризового управління банками // *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe* (Warszawa, Polska). 2017. № 4 (20). С. 89–95. – 0,53 д.а.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Жовтанецька Я. В. Суть та значення антикризового управління в банках України // Проблеми економіки: нові ринки та нові напрямки розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 6-7 лютого 2015 р.). Дніпропетровськ, 2015. С. 53–55. – 0,15 д.а.

12. Жовтанецька Я. В. Антикризове управління – як засіб запобігання проблемності у діяльності банків України // Соціально-економічні та правові основи сучасної держави в контексті глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20-21 лютого 2015 р.). Київ, 2015. С. 82–85. – 0,12 д.а.

13. Жовтанецька Я. В., Козоріз М. А. Види та етапи антикризового управління в банківській сфері // Функціонування економічних систем в умовах постіндустріального розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 22-25 жовтня 2015р.). С. 45–48. – 0,2 д.а. (з яких 0,1 д.а. – належить особисто автору, де систематизовано етапи антикризового управління у банківській сфері).

14. Жовтанецька Я. В. Основні підходи до систематизації причин, симптомів та факторів банківських криз // Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України: матеріали I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, 04 березня 2016 р.). Вінниця, 2016. С. 61–64. – 0,17 д.а.

15. Жовтанецька Я. В. Формування механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків в умовах глобальних викликів і загроз // Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Одеса, 15-16 квітня 2016 р.). Одеса: ОНЕУ, 2016. С. 54–57. – 0,2 д.а.

16. Жовтанецька Я. В. Антикризове управління як інструмент забезпечення фінансової безпеки банків України // Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали III Всеукр. наук. практ. конф. (Львів, 18-20 травня 2016 р.). Львів: Укр. акад. друкарства, 2016. С. 36–38. – 0,15 д.а.

17. Жовтанецька Я. В. Антикризове управління в системі забезпечення фінансової безпеки банків // Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. матеріали молодих учених (Львів, 23–24 грудня 2016 р.). С. 85–89. – 0,17 д.а.

18. Жовтанецька Я. В. Методичний інструментарій оцінювання ознак кризового стану у діяльності банків України // Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. «Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри» (Черкаси, 17 березня 2017р.). Черкаси: Черкаський державний технологічний університет, 2017. С. 16–19. – 0,17 д.а.

АНОТАЦІЯ

Жовтанецька Я. В. Антикризове управління фінансовою діяльністю банків. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». - ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього" НАН України; Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних та методичних основ антикризового управління фінансовою діяльністю банків. В роботі розкрито суть, характерні ознаки, цілі та завдання антикризового управління фінансовою діяльністю банків. Розглянуто види, етапи, моделі банківських криз та складові механізму антикризового управління.

Запропоновано методичні підходи до обґрунтування управлінських рішень щодо реалізації антикризових заходів, здійснено аналіз і оцінку фінансової діяльності банків України в контексті виявлення кризових явищ, оцінено ефективність антикризового управління, сформульовано комплексний підхід до діагностики кризових явищ у діяльності банківських установ.

Визначено напрями вдосконалення механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків шляхом розробки превентивних та реактивних заходів, використанням економетричних моделей для прогнозування основних показників фінансової діяльності банків, розроблено концептуальну схему фінансової стратегії антикризового управління в банківському секторі.

Ключові слова: банківська криза, моделі банківських криз, неплатоспроможність, механізм антикризового управління, фінансова діяльність банків, реактивний та превентивний менеджмент, показники-індикатори фінансового стану банків, ризики й загрози, інструментарій антикризового управління, фінансова стратегія антикризового управління.

АННОТАЦИЯ

Жовтанецкая Я. В. Антикризисное управление финансовой деятельностью банков. - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 «Деньги, финансы и кредит». – ГУ "Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего" НАН Украины; Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2017.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и методических основ антикризисного управления финансовой деятельностью банков. В работе раскрыта сущность, характерные признаки, цели и задачи антикризисного управления финансовой деятельностью банков. Рассмотрены виды, этапы, модели банковских кризисов и составляющие механизма.

В работе конкретизирована сущность и предложена авторская трактовка понятий "антикризисное управление банками" и "антикризисное управление финансовой деятельностью банков". Выделены специфические формы, методы, рычаги, инструменты антикризисного управления с учетом субъектно-объектного подхода, целей, признаков, принципов и заданий.

Процесс антикризисного управления финансовой деятельностью банков предложено развить на основе совершенствования классификации и систематизации моделей диагностики банковских кризисов с выделением моделей раннего предупреждения кризисных явлений (EWS), моделей банковских кризисов, связанных с прогнозированием неплатежеспособности, нарушением банковской ликвидности, экономическим спадом и финансовой либерализацией. Такой подход позволил сгруппировать их по характерным признакам, таким как: уровень прогнозирования, функциональное назначение, объектно-субъектный состав, количество показателей-индикаторов, возможность применения.

Представлен авторский подход к определению механизма антикризисного управления финансовой деятельностью банков как совокупности форм, методов, рычагов и инструментов реализации мероприятий антикризисного управления на макро- и микроуровне в рамках субъектно-объектных отношений с помощью которых достигается положительный эффект и минимизация влияния существующих кризисных явлений и угроз.

Предложен методический подход к обоснованию управленческих решений по реализации антикризисных мероприятий, осуществлен анализ и оценка финансовой деятельности банков Украины в контексте выявления кризисных явлений и оценена эффективность антикризисного управления, сформулирован комплексный подход к диагностике кризисных явлений в деятельности банковских учреждений.

Разработан методический инструментарий по выявлению кризисных явлений и угроз в финансовой деятельности банков на основе индикаторного подхода в контексте идентификации типа и глубины кризиса.

Определены направления совершенствования механизма антикризисного управления финансовой деятельностью банков путем разработки превентивных и реактивных мер, использованием эконометрических моделей для прогнозирования основных показателей финансовой деятельности банков, сформулирован концептуальный подход к разработке их финансовой стратегии.

Предложен подход к формированию системы превентивных и реактивных мер антикризисного управления банковской деятельностью. Раскрыты ключевые элементы системы антикризисных мероприятий: инструменты, методы и целевые ориентиры. Акцентировано, что концептуальная схема финансовой стратегии должна базироваться на формулировке приоритетной цели и заданий по предупреждению и нейтрализации кризиса во взаимосвязи ресурсов, возможностей, конкурентных преимуществ и стратегических ориентиров.

Конкретизирована последовательность этапов по осуществлению мер антикризисного управления позволила автору выделить и систематизировать финансовые стратегии антикризисного управления в банках с учетом ряда новых критериальных признаков, таких как: 1) методы идентификации и способы реагирования на кризисные явления и угрозы; 2) жизненный цикл развития и глубина кризиса; 3) источники финансирования антикризисных мер.

Ключевые слова: банковский кризис, модели банковских кризисов, неплатежеспособность, механизм антикризисного управления, финансовая деятельность банков, реактивный и превентивный менеджмент, показатели-индикаторы финансового состояния банков, риски и угрозы, инструментарий антикризисного управления, финансовая стратегия антикризисного управления.

ANNOTATION

Zhovtanetska Ya.V. Anticrisis management of financial activities of banks. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Economics in specialty 08.00.08 "Money, Finance and Credit". – Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine; Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2017.

The dissertation is devoted to the study of theoretical and methodological foundations of crisis management of financial activities of banks. In this work the essence, characteristic features, goals and tasks of crisis management of financial activity of banks are revealed. The types, stages, models of banking crises and mechanisms of crisis management of financial activity of banks are considered.

Methodical approaches to the substantiation of administrative decisions concerning the implementation of anti-crisis measures are offered, the analysis and evaluation of financial activity of Ukrainian banks in the context of crisis phenomena is estimated and the effectiveness of crisis management is estimated, a comprehensive approach to the diagnosis of crisis phenomena in the activities of banking institutions is formulated.

The directions of improvement of the mechanism of crisis management of financial activities of banks by developing preventive and reactive measures, using econometric models for forecasting the main indicators of financial activity of banks, the conceptual approach to the development of financial strategy of crisis management in the banking sector of the Ukrainian economy is recommended.

Key words: banking crisis, banking crisis models, insolvency, crisis management mechanism, financial activity of banks, reactive and preventive management, indicators of financial status of banks, risks and threats, crisis management instruments, financial strategy of crisis management.